

CÂU HỎI TRONG TÁC PHẨM PHÒNG VẤN TRÊN BÁO ĐÀ NẴNG

Trần Thị Tuyết

Nhận bài:

19 – 02 – 2020

Chấp nhận đăng:

24 – 03 – 2020

<http://jshe.ued.udn.vn/>

Tóm tắt: Tác phẩm phỏng vấn là cuộc đối thoại giữa người hỏi là nhà báo và đối tượng được phỏng vấn về sự kiện, vấn đề thời sự hoặc nhân vật mà công chúng quan tâm thông qua hệ thống câu hỏi và câu trả lời. Căn cứ vào hình thức câu hỏi (ngôn ngữ trong câu hỏi) và nội dung câu hỏi (thông tin trong câu hỏi), có thể chia thành các dạng cơ bản: câu hỏi đóng, câu hỏi mở, câu hỏi kiểm tra, câu hỏi phản biện. Khi nghiên cứu tác phẩm phỏng vấn báo in trên Báo Đà Nẵng năm 2017 & 2018, chúng tôi nhận thấy câu hỏi mở và câu hỏi kiểm tra xuất hiện với tần suất, mức độ cao; câu hỏi đóng và câu hỏi phản biện xuất hiện ít. Một số câu hỏi còn mang tính khuôn mẫu, dài dòng. Bài viết cũng đưa ra một số gợi ý nâng cao chất lượng tác phẩm phỏng vấn nhằm thu hút sự chú ý của độc giả.

Từ khóa: tác phẩm phỏng vấn; câu hỏi đóng; câu hỏi mở; câu hỏi kiểm tra; câu hỏi phản biện; Báo Đà Nẵng.

1. Giới thiệu

Một tác phẩm phỏng vấn thành công, bên cạnh việc mời được đúng, trúng đối tượng trả lời; việc đề xuất hệ thống câu hỏi nhằm khai thác được chiều sâu thông tin từ người trả lời cũng đóng vai trò quan trọng. Nhiều thông tin trong câu hỏi cũng có sức mạnh và tạo sức thuyết phục tương đương câu trả lời. Độc giả có thể đọc lướt qua các câu hỏi để nắm nội dung chủ yếu của cả bài phỏng vấn. Trước khi thực cuộc phỏng vấn, phóng viên thường chuẩn bị sẵn các câu hỏi và mỗi loại câu hỏi có thể khai thác những khía cạnh khác nhau nhưng cùng thể hiện một chủ đề bài phỏng vấn. Dựa vào ngôn ngữ và thông tin trong câu hỏi, chúng tôi nhận thấy có 4 dạng câu hỏi thường xuất hiện trong bài phỏng vấn là: câu hỏi đóng, câu hỏi mở, câu hỏi kiểm tra, câu hỏi phản biện. Trong bài viết này, chúng tôi nghiên cứu các dạng câu hỏi xuất hiện trong tác phẩm phỏng vấn báo in được đăng tải trên Báo Đà Nẵng năm 2017 & 2018. Thông qua việc phân tích một số ưu điểm, hạn chế của việc sử dụng câu hỏi trong bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng, chúng tôi đề xuất một số biện pháp nâng cao chất lượng tác phẩm phỏng vấn nhằm phục vụ tốt hơn nhu

câu tiếp nhận thông tin của bạn đọc.

2. Cơ sở lí thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở lí thuyết

2.1.1. Lí thuyết truyền thông của C. Shannon

Theo Lê Ngọc Hùng (2019), lí thuyết này được đưa ra năm 1949, nhấn mạnh quá trình truyền thông được thực hiện qua các bước: thông tin được bắt đầu từ nguồn phát (chủ thể truyền thông), sau khi thông điệp được mã hóa sẽ truyền tải các kênh truyền thông, thông điệp sẽ được giải mã và đến với người tiếp nhận thông điệp. Ngoài những đặc điểm chung kế thừa từ lí thuyết truyền thông một chiều của Lasswell (người gửi - thông điệp - kênh - người nhận), lí thuyết truyền thông Shannon còn bổ sung thêm yếu tố “nhiều” có thể gây ảnh hưởng tới tính rõ ràng, sự chính xác của thông điệp hay làm giảm khả năng tiếp nhận thông điệp của người nhận và yếu tố “phản hồi” giữa người nhận với nguồn phát. Điều này khẳng định truyền thông là một quá trình trao đổi thông tin hai chiều, luôn diễn ra trong bối cảnh của các mối quan hệ tương tác giữa các cá nhân. Lí thuyết truyền thông này thừa nhận: công chúng tiếp nhận thông điệp đóng vai trò quan trọng quá trình truyền thông, trở thành nguồn phát thông tin và giúp truyền thông trở thành quy trình khép kín.

Lí thuyết này cho phép chúng tôi làm sáng tỏ chất lượng thông điệp làm nên giá trị tác phẩm báo chí. Để

* Tác giả liên hệ

Trần Thị Tuyết

Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Email: tttuyet@ued.udn.vn

có tác phẩm phỏng vấn hay cần phản ánh đúng vấn đề thời sự; chọn đúng, trúng đối tượng trả lời phỏng vấn và đặt ra hệ thống câu hỏi xác đáng nhằm khai thác chiều sâu thông tin, đáp ứng nhu cầu tiếp nhận đa dạng, nhiều chiều của công chúng.

2.1.2. Lí thuyết “người gác cổng”

Theo Nguyễn Thành Lợi (2016), khái niệm “người gác cổng” được nhà xã hội học người Mỹ Kurt Lewin đưa ra lần đầu tiên khi ông nghiên cứu vai trò “gác cổng” của các bà nội trợ đối với nguồn thực phẩm của gia đình. Năm 1947, trong cuốn sách *Frontiers in Group Dynamics: II. Channels of Group Life*, Kurt Lewin một lần nữa bàn về vấn đề này và chỉ ra rằng, trong hoạt động truyền thông, các nhóm luôn tồn tại một số “người gác cổng”, trong đó chỉ có những nội dung thông tin phù hợp với quy định của nhóm hoặc tiêu chuẩn giá trị của “người gác cổng” mới được đưa vào kênh truyền thông. Đến năm 1950, chuyên gia nghiên cứu truyền thông người Mỹ D. M. White đã đưa khái niệm này vào trong lĩnh vực nghiên cứu báo chí và đề xuất mô hình “gác cổng” trong quá trình sàng lọc tin tức. D. M. White chỉ ra rằng, trong xã hội tồn tại rất nhiều thông tin và đầu mỗi thông tin, hoạt động sản xuất và đưa tin của các hãng truyền thông cũng không thể “có tin là đưa”, mà phải là một quá trình lựa chọn, sàng lọc.

Lí thuyết này cho phép chúng tôi làm sáng tỏ việc lựa chọn vấn đề phản ánh và đối tượng trả lời phỏng vấn trong tác phẩm phỏng vấn chịu sự ảnh hưởng bởi mục đích, tôn chỉ, lập trường, quan điểm của cơ quan báo chí truyền thông và trình độ nghiệp vụ, bản lĩnh chính trị của phóng viên. Chỉ những nội dung thông điệp nào mà họ muốn truyền thông đến công chúng thì mới được đăng tải, phát sóng. Cơ quan truyền thông hình thành một “cổng”, những thông tin được đưa qua “cổng” này và chuyển cho công chúng chỉ chiếm một số rất ít trong nguồn tài liệu, đầu mỗi thông tin không lồ của họ. Và những thông tin này phần lớn thỏa mãn nhu cầu tìm hiểu thông tin của công chúng và thu hút được công chúng. Chuyên môn nghiệp vụ của phóng viên ảnh hưởng đến việc lựa chọn đề tài, người trả lời phỏng vấn, ảnh hưởng đến quá trình khai thác xử lí, thông tin, thiết kế thông điệp. Cách đặt câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn của phóng viên cũng chịu sự ảnh hưởng bởi việc định hướng thông tin của cơ quan báo chí và việc đăng tải tác phẩm phỏng vấn còn bị chi phối bởi mối quan hệ giữa cơ quan báo chí với các đơn vị, tổ chức khác.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

2.2.1. Phương pháp phân tích tài liệu

Đề tài sử dụng phương pháp phân tích tài liệu thông qua việc phân tích mức độ sử dụng câu hỏi, số lượng câu hỏi và các dạng câu hỏi cơ bản trong tác phẩm phỏng vấn báo in trên Báo Đà Nẵng và phụ san *Đà Nẵng cuối tuần* năm 2017 và 2018. Đề tài sử dụng phần mềm thống kê SPSS, phiên bản 20 để xử lí số liệu.

2.2.2. Phương pháp phân tích thông điệp

Nghiên cứu thông điệp được biểu hiện qua hàm lượng thông tin trong câu hỏi tác phẩm phỏng vấn. Hệ thống câu hỏi thể hiện nghiệp vụ phóng viên và cách thức truyền thông của cơ quan báo chí. Việc phân tích các ưu điểm, hạn chế của các dạng câu hỏi cơ bản trong tác phẩm phỏng vấn giúp đưa ra những nhận định khách quan trong việc đề xuất biện pháp nâng cao chất lượng tác phẩm phỏng vấn báo in trên Báo Đà Nẵng.

3. Kết quả

3.1. Mức độ sử dụng câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn

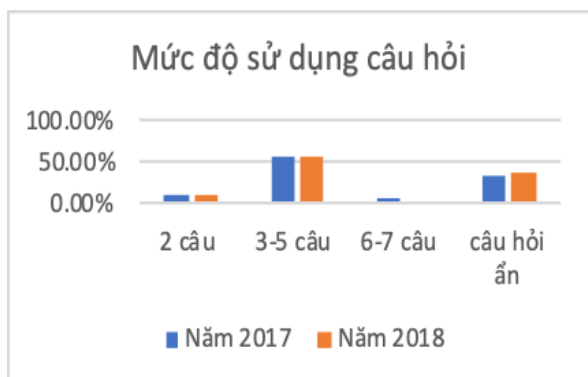
Chúng tôi thống kê số lượng câu hỏi trong bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng theo các mức độ: bài phỏng vấn sử dụng 2 câu hỏi; 3-5 câu hỏi; 6-7 câu hỏi và bài phỏng vấn sử dụng câu hỏi “ẩn” (câu hỏi được thể hiện trong tí, sapo bài).

Qua khảo sát 71 bài phỏng vấn báo in trên Báo Đà Nẵng năm 2017, chúng tôi nhận thấy trung bình mỗi bài phỏng vấn sử dụng từ 3 - 5 câu hỏi là mô típ được sử dụng khá phổ biến với 39 bài chiếm 54,9%. Khảo sát 59 bài phỏng vấn năm 2018, chúng tôi cũng nhận thấy hiện trạng tương tự với hơn một nửa số lượng bài phỏng vấn sử dụng từ 3-5 câu hỏi, chiếm tỉ lệ 54,2%. Ví dụ: Bài **Bảo đảm quyền lợi tối đa cho người tham gia bảo hiểm y tế** sử dụng 3 câu hỏi phỏng vấn BS Ngô Thị Kim Yến - Giám đốc Sở Y tế thành phố Đà Nẵng ((Báo Đà Nẵng cuối tuần, chủ nhật ngày 24-9-2017); bài **Đặt nền móng vững chắc cho đô thị Đà Nẵng** sử dụng 5 câu hỏi phỏng vấn KTS. Vũ Quang Hùng, Giám đốc Sở xây dựng, Chủ tịch Hội KTS thành phố (Báo Đà Nẵng, số 6666 ngày 24-12-2018).

Nhìn chung, bài phỏng vấn có số lượng từ 3-5 câu cho phép phóng viên có điều kiện sử dụng linh hoạt các dạng câu hỏi khác nhau, khai thác sâu kĩ và tương đối toàn diện về sự kiện, vấn đề được đề cập đến. Hơn nữa,

với 3-5 câu hỏi, người trả lời cũng đủ điều kiện giải thích, trình bày rõ hơn quan điểm của mình về những vấn đề công chúng quan tâm.

Biểu đồ 1. Mức độ sử dụng câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng

Nguồn: Kết quả khảo sát 130 bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng năm 2017-2018

Ngoài ra, có khoảng 1/3 số lượng bài phỏng vấn sử dụng câu hỏi “ẩn” trong dạng bài phỏng vấn anket, chiếm tỉ lệ 31% (năm 2017) và 37,3% (năm 2018). Đây là dạng bài có số lượng người tham gia phỏng vấn từ 3-4 người trở lên, thành phần đồng nhất hoặc đa dạng tùy theo sự lựa chọn của phóng viên. Câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn anket thường được “ẩn” trong tit hay sapô của bài (không được trình bày theo hình thức hỏi - trả lời thông thường). Ví dụ: DIỄN ĐÀN: LÀM GI, LÀM THẾ NÀO HẠN CHẾ XE MÁY NỘI THỊ: **Hạn chế xe máy khi hệ thống xe buýt đã phủ hết địa bàn** sử dụng câu hỏi “ẩn” phỏng vấn 5 người dân thuộc quận Thanh Khê, Ngũ Hành Sơn, Liên Chiểu. Nội dung câu hỏi chứa trong phần tit xen: Báo chí cần cố vũ việc đi xe buýt công cộng; Việc sử dụng xe buýt chưa thực sự thuận tiện; Đẩy mạnh tuyên truyền về các tuyến xe buýt; Cần có giải pháp đồng bộ để quản lý giao thông đô thị; Quan trọng là nhận thức của người tham gia giao thông (Báo Đà Nẵng, số 5975 ngày 17-1-2017).

Bài phỏng vấn anket với câu hỏi “ẩn” được sử dụng khá linh hoạt trên Báo Đà Nẵng, phù hợp với một số đề tài cần thăm dò phản ứng dư luận xã hội trước những sự kiện, vấn đề có ảnh hưởng, tác động tới các nhóm đối tượng trong xã hội.

Tác phẩm phỏng vấn có 2 câu hỏi tuy không nhiều nhưng cũng có xuất hiện với tỉ lệ 11,3% gồm 8 bài (năm 2017) và 8,5% với số lượng 5 bài (năm 2018). Việc sử

dụng 2 câu hỏi phù hợp với các bài phỏng vấn thời sự với những thông tin được cập nhật (thông tin trước đó có thể được nhắc đến trong thể loại tin, bài phản ánh) như việc thực hiện một chủ trương mới của thành phố đang được dư luận quan tâm. Ví dụ: Bài **NĂNG CHUẨN BẬC MẦM NON, TIỂU HỌC: Chất lượng giáo viên tăng** sử dụng 2 câu hỏi phỏng vấn ông Võ Ngọc Đồng, Giám đốc Sở Nội vụ Đà Nẵng về chủ trương nâng chuẩn trình độ giáo viên (Báo Đà Nẵng, số 6645 ngày 3-12-2018)

Hỏi: *Thưa ông, tại Đà Nẵng, chuẩn trình độ đầu vào giáo viên các bậc học là ĐH, nghĩa là Đà Nẵng đã đi trước một bước về nâng chuẩn trình độ giáo viên. Ông có thể cho biết cụ thể về chủ trương này?*

Hỏi: *Mới đây, một số địa phương như huyện Hòa Vang, quận Liên Chiểu, quận Ngũ Hành Sơn đề nghị hạ tiêu chí trình độ đào tạo của người dự tuyển trong tuyển dụng, từ bậc ĐH theo yêu cầu của Sở nội vụ xuống các bậc thấp hơn vì không đủ nguồn tuyển. Ý kiến của Sở Nội vụ về vấn đề này thế nào, thưa ông?*

Trong 130 bài được khảo sát, chỉ có 2 bài phỏng vấn (năm 2017) sử dụng 6 câu hỏi, trong đó có 1 bài đăng lại từ Báo Tuổi Trẻ là bài: **ỦY VIÊN TRUNG ƯƠNG ĐẢNG, BÍ THƯ THÀNH ỦY NGUYỄN XUÂN ANH: Đừng lo cán bộ trẻ làm “hư bột hư đường”** sử dụng 7 câu hỏi phỏng vấn ông Nguyễn Xuân Anh, Bí thư thành ủy Đà Nẵng về đề án tiến cử cán bộ trẻ dưới 35 tuổi làm lãnh đạo (Báo Đà Nẵng, số 6002 ngày 21-2-2017; nguồn: Báo Tuổi trẻ) và bài **DIFF 2017 sẽ làm nên những điều kì diệu** sử dụng 6 câu hỏi phỏng vấn ông Lê Quý Dương, Tổng Đạo diễn Lễ hội bắn pháo hoa quốc tế Đà Nẵng về những nét độc đáo và khác biệt của DIFF 2017 (Báo Đà Nẵng, số 6001 ngày 20-2-2017).

Với bài phỏng vấn sử dụng trên 5 câu hỏi, ngoài việc trao đổi với đối tượng được phỏng vấn những nội dung chính về sự kiện, vấn đề thời sự đang được công chúng quan tâm, phóng viên còn có dịp đào sâu thông tin đa diện, nhiều chiều hoặc có thể hỏi thêm một số thông tin phụ, hỗ trợ nội dung chính của bài. Ví dụ:

Hỏi: *Việc tiến cử cán bộ quy hoạch làm lãnh đạo có đặt nặng yếu tố “người Quảng” không, thưa ông? (ỦY VIÊN TRUNG ƯƠNG ĐẢNG, BÍ THƯ THÀNH ỦY NGUYỄN XUÂN ANH: **Đừng lo cán bộ trẻ làm “hư bột hư đường”**, Báo Đà Nẵng, số 6002 ngày 21-2-2017).*

Nhìn chung, các dạng bài được tổ chức từ 3-5 câu hỏi thường phổ biến trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng. Theo chúng tôi, số lượng như vậy là phù hợp với nhu cầu tiếp nhận thông tin thông thường của bạn đọc.

3.2. Một số dạng câu hỏi cơ bản trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng

3.2.1. Câu hỏi đóng

Trong xã hội học, câu hỏi đóng luôn kèm theo các phương án trả lời được chuẩn bị sẵn. Ưu điểm là người trả lời ít tốn thời gian, dễ trả lời bằng cách đánh dấu vào phương án lựa chọn. Căn cứ vào các phương án trả lời, có 2 loại: câu hỏi đóng lựa chọn và câu hỏi đóng tùy chọn. Trong câu hỏi đóng lựa chọn, các câu trả lời (chuẩn bị sẵn) mang tính chất loại trừ lẫn nhau. Người trả lời chỉ có thể lựa chọn một trong các phương án trả lời được nêu ra. Với câu hỏi đóng tùy chọn, người trả lời có thể chọn một hay nhiều phương án trả lời được đưa ra...

Trong phỏng vấn báo chí, câu hỏi đóng (hay còn gọi là câu hỏi kín, câu hỏi khép...) về bản chất cũng tương tự như câu hỏi đóng trong xã hội học. Tuy nhiên, mục đích và hoàn cảnh sử dụng câu hỏi trong báo chí và xã hội học khác nhau nên hiệu quả đem lại qua câu trả lời cũng có mức độ và hiệu quả khác nhau. Theo quan niệm của một số tác giả, câu hỏi đóng trong phỏng vấn báo chí có nghĩa rộng hơn chứ không chỉ là việc đưa ra các phương án cho nguồn tin trả lời có/không. Theo Đinh Văn Hùng “Câu hỏi đóng là câu hỏi thông qua các dữ kiện có trước, phóng viên muốn khẳng định lại vấn đề” (Đinh, 2011, tr.97).

Số lượng bài phỏng vấn sử dụng câu hỏi đóng trên Báo Đà Nẵng năm 2017 chiếm tỉ lệ nhỏ: 4,2% với 3/71 bài. Khảo sát tác phẩm phỏng vấn năm 2018 cũng có kết quả tương tự với 2/59 bài sử dụng câu hỏi đóng chiếm tỉ lệ 3,4%. Câu hỏi đóng thường được kết hợp với các dạng câu hỏi khác và thường kết thúc với từ có/không.

Qua khảo sát việc sử dụng câu hỏi đóng, chúng tôi nhận thấy câu trả lời không chỉ dừng lại ở có/không, đúng/sai mà còn đính kèm rất nhiều thông tin khác. Ví dụ:

Hỏi: *Thưa ông, dư luận cử tri thành phố rất quan tâm về quy hoạch phát triển du lịch trên bán đảo Sơn Trà. Đoàn đại biểu QH thành phố có đưa vấn đề này ra diễn đàn QH không? (Quốc hội nỗ lực hoàn thiện pháp luật phòng, chống tham nhũng* phỏng vấn ông

Nguyễn Bá Sơn, Phó Trưởng đoàn đại biểu QH đơn vị Đà Nẵng, Báo Đà Nẵng, số 22-5-2017).

Thay vì trả lời “có” là đủ thông tin cho một câu hỏi đóng nhưng ông Nguyễn Bá Sơn đã nêu quan điểm vấn đề quy hoạch phát triển du lịch trên bán đảo Sơn Trà và việc cần phải lắng nghe ý kiến người dân đề có những điều chỉnh hợp lý giữa mục tiêu phát triển du lịch và việc bảo tồn thiên nhiên, đa dạng sinh học. Có thể thấy, đây là một câu trả lời hơn cả mong đợi cho một câu hỏi đóng mà phóng viên đã gọi đúng nỗi niềm trăn trở của vị lãnh đạo luôn biết lắng nghe dân và đã có những phản hồi tích cực.

Hỏi: *Các dự án khu du lịch ven biển đã, đang và sẽ triển khai theo đúng quy hoạch được duyệt. Theo ông, chủ trương mở lối xuống biển có ảnh hưởng đến môi trường đầu tư của thành phố hay không? (MỞ LỐI XUỐNG BIỂN: CHỦ TRƯỞNG HỢP THỰC TIỄN, HỢP LÒNG DÂN* phỏng vấn TS.KTS Tô Văn Hùng, Trưởng ban đô thị HĐND thành phố, Báo Đà Nẵng, số 6351 ngày 5-2-2018).

Thay vì trả lời “có”, ông Tô Văn Hùng khẳng định quá trình quy hoạch đô thị luôn mang tính định hướng lâu dài, đồng thời cũng có tính linh hoạt. Ông cho rằng: nhu cầu có các bãi tắm công cộng, có lối xuống biển hay nói rộng ra là cần nhiều tiện ích đô thị là nhu cầu chính đáng của người dân. Do đó, việc điều chỉnh quy hoạch này là chủ trương đúng đắn, phù hợp thực tiễn, hợp lòng dân và hướng đến mục tiêu phát triển bền vững trong tương lai. Trong phần trả lời của mình, ông còn bày tỏ mong muốn nhà đầu tư sẽ chung tay với thành phố tìm giải pháp điều chỉnh quy hoạch bảo đảm hài hòa lợi ích cộng đồng dân cư và doanh nghiệp để hạn chế thấp nhất ảnh hưởng đến các dự án ven biển đã và đang triển khai. Thông tin thu được từ câu hỏi đóng nêu trên đã thể hiện tầm nhìn của một chuyên gia, nhà quản lí tận tâm, trách nhiệm, hết lòng vì lợi ích người dân và cộng đồng doanh nghiệp.

Nhìn chung, câu hỏi đóng trong các bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng được sử dụng khá hợp lí đã đem lại những thông tin phong phú, có giá trị cho bài phỏng vấn.

Bên cạnh những ưu thế, hạn chế lớn nhất của câu hỏi đóng là bó hẹp tư duy, suy nghĩ của người trả lời, đóng khung họ trong các phương án đã chuẩn bị sẵn. Điều này hạn chế tính chủ động, khả năng sáng tạo, khả năng đánh giá và có thể làm họ “lười” suy nghĩ khi trả lời. Để có được hiệu quả khai thác thông tin, phóng viên

nên sử dụng phối hợp câu hỏi ghép đóng - mở. Tức là đưa ra câu hỏi đóng để yêu cầu người trả lời khẳng định hay phủ định sau đó hãy “mở” bằng một câu hỏi ngắn: “Vì sao?”. Tuy nhiên, việc kết hợp này nếu không khéo léo sẽ dẫn đến tình trạng trả lời sót ý.

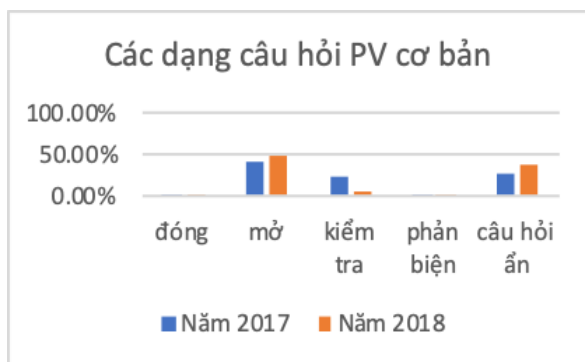
Tóm lại, do bị hạn hẹp về phạm vi thông tin nên phóng viên cần cân nhắc và hạn chế sử dụng quá nhiều câu hỏi đóng trong một bài phỏng vấn.

3.2.2. Câu hỏi mở

Hầu hết, các câu hỏi mở đều xuất hiện trong các bài phỏng vấn. Đây là câu hỏi khuyến khích câu trả lời, tạo điều kiện cho người trả lời mở rộng vấn đề.

So với việc sử dụng câu hỏi đóng, sử dụng câu hỏi mở thường thu được lượng thông tin nhiều chiều. Nếu câu hỏi đóng đòi hỏi một câu trả lời ngắn gọn, đúng trọng tâm, thường dùng từ “có/không” nhằm xác minh lại thông tin thì câu hỏi mở thường yêu cầu câu trả lời đầy đủ, cặn kẽ hơn bằng những cụm từ “tại sao?”, “điều gì?”, “như thế nào?”

Biểu đồ 2. Các dạng câu hỏi cơ bản trong tác phẩm phỏng vấn trên báo Đà Nẵng

Nguồn: Kết quả khảo sát 130 bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng năm 2017 - 2018

Trong các dạng câu hỏi thường xuất hiện trong bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng, câu hỏi mở là dạng được sử dụng nhiều nhất với tỉ lệ 40,8% (29/71 bài năm 2017) và 49,2% (29/59 bài năm 2018).

Câu hỏi mở tạo cơ hội cho đối tượng được phỏng vấn lựa chọn nhiều cách trả lời; đưa ra những nhận định, đánh giá về các vấn đề được trao đổi, bàn luận. Ví dụ:

Hỏi: Ông đánh giá như thế nào về hoạt động của 5 tuyến xe buýt không trợ giá? (Hướng đến hệ thống xe buýt nội thành chất lượng cao phỏng vấn ông Lê Văn

Trung, Giám đốc Sở GTVT Đà Nẵng, Báo Đà Nẵng, số 6295 ngày 11-12-2017).

Câu hỏi mở này đã giúp nhân vật trả lời phỏng vấn vừa đưa ra nhận định về tình hình hoạt động của một số tuyến xe buýt còn nhiều hạn chế, bất cập vừa trình bày các nhóm nguyên nhân từ doanh nghiệp, lái xe và nhân viên phục vụ. Ngoài ra, ông Lê Văn Trung còn yêu cầu Sở GTVT thành phố Đà Nẵng và Sở GTVT tỉnh Quảng Nam tiếp tục chấn chỉnh, xử lí vi phạm đối với các tuyến xe buýt không trợ giá.

Câu hỏi mở không đòi hỏi người trả lời phải khẳng định hoặc phủ định chắc chắn một điều gì đó mà tạo ra cơ hội cho họ được trình bày, lí giải, chia sẻ quan điểm của mình về những vấn đề liên quan. Ví dụ:

Hỏi: Nhiều ý kiến cho rằng, nên chăng Bộ GD&ĐT giao cho các trường ĐH chủ trì tổ chức kì thi như những năm đầu đời mới kì thi/tuyển sinh, tất nhiên, điều này có sự giám sát của Bộ GD&ĐT. Ông nhận định như thế nào trước ý kiến này? (Làm gì để chống gian lận trong chấm thi tốt nghiệp? phỏng vấn GS.TSKH Bùi Văn Ga, nguyên Thứ trưởng Bộ GD&ĐT, Báo Đà Nẵng, số 6519 ngày 30-7-2018)

Thông qua câu hỏi mở, GS.TSKH Bùi Văn Ga có cơ hội trình bày các phương án, lộ trình đã được Bộ GD&ĐT cân nhắc, tính toán kĩ lưỡng trước khi quyết định chuyển kì thi từ trường ĐH về địa phương chủ trì và trường ĐH tham gia. Trong phần nhận định của mình, ông khuyến nghị các trường, ngành có tính cạnh tranh cao nên tổ chức kì thi đánh giá năng lực trước khi chính thức công bố trúng tuyển. Phần trả lời của ông còn nhấn mạnh: việc tổ chức hoặc lấy kết quả từ kì thi đánh giá năng lực sẽ giúp các trường, ngành tốp đầu tuyển được đúng thí sinh phù hợp, đồng thời loại trừ được những tiêu cực có thể xảy ra nếu chỉ dựa vào kết quả kì thi THPT quốc gia hay học bạ phổ thông. Phương án mà Thứ trưởng nêu vẫn tiếp tục được các trường tốp đầu thực hiện một cách hiệu quả.

Nhìn chung, việc sử dụng câu hỏi mở trong các tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng đã tạo được nhiều hiệu quả nhất định trong việc tạo điều kiện cho người trả lời mở rộng vấn đề, cung cấp thông tin đa dạng. Để việc sử dụng dạng câu hỏi mở đạt hiệu quả đòi hỏi phóng viên và nhân vật trả lời phải đáp ứng một số tiêu chí cần thiết như: phóng viên phải tư duy sâu và chuẩn bị kĩ lưỡng nội dung chủ đề; nhân vật được phỏng vấn

phải có sự tự tin và phản ứng linh hoạt trước các câu hỏi đưa ra. Một điều cần thiết mà phóng viên phải ghi nhớ là khi đặt câu hỏi mở, cần tính đến trình độ chuyên môn, phạm vi quản lý của người trả lời để tránh đặt câu hỏi thuộc lỗi về phong kiến thức hoặc quá phạm vi trả lời của nhân vật.

Bên cạnh những thành công, việc sử dụng câu hỏi mở trên Báo Đà Nẵng vẫn còn nhiều khiếm khuyết như: các câu hỏi còn chung chung, rập khuôn, nhằm chán khiến thông tin thu nhận được còn mang tính báo cáo. Dưới đây là các câu hỏi theo công thức có tính khuôn mẫu với các cụm từ để hỏi như: “những nét nổi bật”, “kết quả đạt được”, “kết quả nào”, ...

Hỏi: *Tuần lễ cấp cao APEC 2017 tổ chức tại Đà Nẵng đã thành công rực rỡ, trong đó có sự đóng góp to lớn của lực lượng an ninh CATP. Xin ông cho biết những nét nổi bật của lực lượng khi tham gia sự kiện này?*

Hỏi: *Bên cạnh việc giữ vững ổn định chính trị cho thành phố, thời gian qua, lực lượng an ninh cũng đã làm tốt công tác quản lý người nước ngoài (NNN), xử lý kiên quyết đối với các trường hợp lợi dụng các hình thức du lịch, lưu trú để hoạt động vi phạm pháp luật. Ông có thể thông tin thêm một số kết quả đạt được trong công tác này? (KỶ NIỆM 72 NĂM NGÀY TRUYỀN THỐNG LỰC LƯỢNG AN NINH NHÂN DÂN (12-7-1946 - 12-7-2018) (Không ngừng nỗ lực, bảo đảm an ninh chính trị cho thành phố* phỏng vấn ông Trần Đình Liên, Phó Giám đốc, Thủ trưởng Cơ quan An ninh điều tra CATP, Báo Đà Nẵng, số 6501 ngày 12-7-2018)

Hỏi: *Thưa ông, công tác cải cách hành chính của thành phố năm 2016 có những kết quả nào nổi bật? (Mở rộng cơ chế liên thông, phối hợp giải quyết thủ tục hành chính, Báo Đà Nẵng, số 5945 ngày 14-2-2017)*

Tóm lại, câu hỏi mở mặc dù “mở” nhưng cũng cần giới hạn vấn đề chính để người trả lời cung cấp thông tin một cách trọng tâm. Nếu câu hỏi “quá mở” tức là câu hỏi đề cập quá phạm vi quản lý, trình độ chuyên môn của người trả lời sẽ không thu thập được thông tin chính xác, khách quan từ nhân vật hoặc có thể không nhận được câu trả lời.

3.2.3. Câu hỏi kiểm tra

Câu hỏi kiểm tra thường sử dụng để kiểm chứng những điều chưa được làm rõ nhằm xác minh sự kiện,

vấn đề. Câu hỏi kiểm tra có thể được dùng trong trường hợp cần khách quan hóa thông tin.

Khảo sát tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng, chúng tôi nhận thấy việc sử dụng câu hỏi kiểm tra trong các tác phẩm phỏng vấn có sự chênh lệch khá lớn giữa năm 2017 so với năm 2018, với tỉ lệ 22,5% (16/71 bài) so với 5,1% (3/59 bài).

Việc sử dụng câu hỏi kiểm tra trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng được đặt ra trong hai trường hợp chủ yếu: Thứ nhất, thông tin cần kiểm định xuất phát từ phía người hỏi. Khi đó, phóng viên đã nắm chắc thông tin về sự kiện, vấn đề và yêu cầu người trả lời phải phân tích, làm rõ. Việc đặt câu hỏi lúc này mang tính chất điều tra, yêu cầu người trả lời trình bày thẳng vào vấn đề. Trong trường hợp này, câu hỏi kiểm tra thường được xây dựng dưới dạng câu hỏi đóng. Ví dụ:

Hỏi: *Trước kì họp, dư luận báo chí, mạng xã hội đề cập đến nhiều vấn đề về quy hoạch bảo tồn và phát triển bán đảo Sơn Trà, bỏ miễn phí phí trông giữ xe tại các bệnh viện công trên địa bàn thành phố. Những điều này có được đưa vào nội dung kì họp không, thưa ông? (Không né tránh vấn đề cử tri quan tâm* phỏng vấn ông Nguyễn Nho Trung, Phó Chủ tịch HĐND thành phố, Báo Đà Nẵng, số 6136 ngày 5-7-2017)

Với câu hỏi này, phóng viên ghi nhận được thông tin từ ông Nguyễn Nho Trung về quan điểm của Thường trực HĐND thành phố là không né tránh bất cứ vấn đề gì mà cử tri nêu ra. Ông cũng lần lượt giải trình từng nội dung mà phóng viên đặt ra qua câu hỏi kiểm tra: về bán đảo Sơn Trà, ông Nguyễn Nho Trung khẳng định, Thường trực HĐND thống nhất nguyên tắc không đánh đổi môi trường lấy kinh tế trước mắt; về việc bỏ miễn phí phí trông giữ xe tại các bệnh viện công, ông cho biết sẽ cân nhắc, thảo luận trên cơ sở Luật phí và lệ phí có hiệu lực từ ngày 1-1-2017 trong đó có phương án hỗ trợ bệnh nhân nghèo, bệnh nhân có hoàn cảnh khó khăn, gia đình chính sách.

Trường hợp thứ hai, câu hỏi kiểm tra còn được sử dụng khi thông tin cần kiểm định xuất phát từ phía người trả lời. Khi câu trả lời có một từ ngữ, số liệu quan trọng nhưng không được phép hiểu sai, phóng viên dùng câu hỏi kiểm tra để xem xét lại cho chính xác hoặc khi thông tin, chi tiết quan trọng trong câu trả lời trước đó được nhắc đến, phóng viên dùng câu hỏi kiểm tra để nhấn mạnh, gây sự chú ý cho độc giả. Ví dụ:

Hỏi: “Niềm cảm hứng muốn làm gì đó mới lạ” đó là gì, thưa ông? (DIFF 2017 sẽ làm nên những điều kì diệu phỏng vấn ông Lê Quý Dương, Tổng đạo diễn Lễ hội pháo hoa quốc tế Đà Nẵng (Danang International Firework Festival 2017 - DIFF 2017), Báo Đà Nẵng, số 6001 ngày 20-2-2017)

Thông tin được ông Lê Quý Dương nhắc trong câu trả lời trước đó là “Đà Nẵng vừa mộc mạc, vừa tràn đầy sinh lực. Tất cả là vậy, chẳng giấu và cũng chẳng khoe gì. Thành phố đem tới cho tôi một cảm giác của giá trị thật, của sự thanh bình, của niềm cảm hứng muốn làm cái gì đó mới lạ để góp phần cho nơi này”.

Hỏi: Ông vừa nói đến việc xây dựng Đà Nẵng thành “thủ đô của các lễ hội”?

Thông tin được trình bày trong phần trả lời trước đó: “Chúng tôi đang có chương trình rất lớn của UNESCO là xây dựng nên những thành phố “thủ đô của nghệ thuật biểu diễn và lễ hội”. Chính vì thế, tôi rất hứng khởi với dự án này và kì vọng DIFF 2017 sẽ đưa thành phố biển xinh đẹp Đà Nẵng vào danh sách ấy, đưa Lễ hội pháo hoa quốc tế Đà Nẵng vào danh mục những sự kiện khó bỏ qua trên bản đồ du lịch văn hóa thế giới”.

Câu hỏi kiểm tra trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng còn được dùng khi có thông tin được dư luận quan tâm nhưng chưa được người có thẩm quyền xác thực và phóng viên chưa kiểm chứng được bằng các nguồn tin liên quan. Trong trường hợp này, sử dụng câu hỏi kiểm tra để xác thực lại thông tin. Ví dụ:

Hỏi: Được biết, thời gian đến, ngành giáo dục sẽ đẩy mạnh tự chủ ở các trường. Ý kiến của ông về vấn đề này như thế nào? (Mỗi ngày đến trường là một ngày vui phỏng vấn ông Nguyễn Đình Vĩnh - Giám đốc Sở Giáo dục và Đào tạo Đà Nẵng, Báo Đà Nẵng, số 6169 ngày 7-8-2017).

Trong phần trả lời của mình, Giám đốc Sở xác nhận tăng quyền tự chủ cho các trường học là một xu thế nhưng sẽ thực hiện theo lộ trình, trước tiên là tự chủ về tài chính. Ông cũng cho biết thêm, từ năm học 2017-2018 thành phố sẽ thực hiện thí điểm ở một số trường, sau đó sẽ đánh giá, rút kinh nghiệm và tiếp tục nhân rộng dần.

Nhìn chung, việc sử dụng câu hỏi kiểm tra trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà đã có sự chú trọng, đầu tư nhất định cả về số lượng lẫn chất lượng nhất là trên các

bài phỏng vấn được đăng tải trong năm 2017. Điều này thể hiện và sự năng động, khéo léo của phóng viên trong quá trình thu thập thông tin; sự tìm hiểu kĩ lưỡng, sâu rộng của phóng viên trước những vấn đề đặt ra đối với người trả lời phỏng vấn; thể hiện bản lĩnh của phóng viên trong hoạt động khai thác chiều sâu cho bài phỏng vấn.

Tuy nhiên, việc sử dụng câu hỏi kiểm tra trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng còn nhiều hạn chế: chỉ dừng ở mức độ kiểm định thông tin, làm rõ nguyên nhân, trình bày ý kiến. Không có trường hợp nào sử dụng câu hỏi kiểm tra kết hợp câu hỏi phản biện để nhằm phê phán, yêu cầu nhận trách nhiệm đối với người được phỏng vấn về một sự kiện, vấn đề có tính chất sai phạm.

3.2.4. Câu hỏi phản biện

Câu hỏi phản biện là cách dùng chứng cứ, lí lẽ, lập luận để xem xét, nhìn nhận sự việc, vấn đề ở các chiều cạnh khác nhau và thường là ở mặt trái của nó. Câu hỏi phản biện còn được dùng trong trường hợp phóng viên muốn “bẻ gãy” lời nói của nhân vật bằng việc nêu lên một góc nhìn đối lập để nhân vật phải lên tiếng, giải thích rõ. Câu hỏi phản biện thường xuất hiện nhiều các bài phỏng vấn điều tra thể hiện tính chất đấu tranh, phê bình về một sự kiện, vấn đề còn ẩn chứa nhiều khuất tất.

Câu hỏi phản biện còn được dùng trong trường hợp người hỏi muốn nêu một góc nhìn khác, có thể là lật ngược lại vấn đề nhằm làm sáng tỏ hoặc xác định lại tính chính xác của thông tin, thể hiện tính chất đấu tranh, phê bình về một sự kiện, vấn đề khiến dư luận bức xúc.

Sử dụng câu hỏi phản biện hợp lí là cách “đào sâu” sự việc, vấn đề tạo nên những bài phỏng vấn có giá trị thông tin sâu sắc. Dạng câu hỏi phản biện luôn thu hút độc giả bởi thông tin được cung cấp đa dạng, nhiều chiều, thể hiện thái độ, phản ứng, tâm lí... của người trả lời, tạo sự bất ngờ, hấp dẫn cho bài phỏng vấn.

Trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng, câu hỏi phản biện với tỉ lệ thấp với 4,2% (năm 2017) và 3,4% (năm 2018) và thường xuất hiện kết hợp với các dạng câu hỏi đóng, câu hỏi mở hoặc khi phóng viên phát hiện thông tin có điểm nhấn. Ví dụ:

Hỏi: Giữa bối cảnh chung, điểm sàn năm nay hạ thấp, thì điểm sàn tuyển sinh ngành sư phạm lại tăng 1,5 điểm; như vậy làm sao để tuyển đủ sinh viên sư phạm và nếu không tuyển đủ thì phải làm thế nào? (TỰ

XÁC ĐỊNH ĐIỂM SÀN: Tăng quyền tự chủ cho các trường đại học phỏng vấn PGS.TS Ngô Văn Dương, Phó Giám đốc Đại học Đà Nẵng, Báo Đà Nẵng, số 6512 ngày 23-7-2018).

Phóng viên còn sử dụng câu hỏi phản biện để yêu cầu nhân vật giải trình về thông tin khiến dư luận băn khoăn. Ví dụ:

Hỏi: *Tại kì họp, việc kiện toàn các nhân sự chủ chốt của HĐND và UBND thành phố khóa IX, nhiệm kì 2016-2021 khẳng định quyết tâm chính trị rất cao của Đảng bộ thành phố, Ban thường vụ Thành ủy, Thường trực HĐND và UBND thành phố, đồng thời đáp ứng nguyện vọng của cử tri thành phố. Dư luận thành phố rất ủng hộ, tuy nhiên có một vài ý kiến băn khoăn khi bầu đồng chí Đặng Việt Dũng, Trưởng ban Tuyên giáo Thành ủy trở lại giữ chức Phó Chủ tịch HĐND thành phố nhiệm kì 2016-2021. Ông có thể nói rõ hơn về nội dung này?* (Tiếp tục kiện toàn nhân sự chủ chốt, giám sát thực hiện nhiệm vụ trọng tâm phỏng vấn ông Nguyễn Nho Trung, Chủ tịch HĐND thành phố sau kì họp thứ 7 HĐND thành phố khóa IX, Báo Đà Nẵng, số 6505 ngày 16-7-2018).

Theo đó, ông Đặng Việt Dũng được bầu giữ lại chức Phó chủ tịch UBND TP sau khoảng 1 năm được điều động đến nhận chức Trưởng ban Tuyên giáo. Theo Chủ tịch HĐND Nguyễn Nho Trung, công tác tổ chức nhân sự đối với ông Đặng Việt Dũng được thực hiện đúng quy trình và phù hợp với tình hình thực tế cần người thay thế cán bộ nghỉ hưu theo chế độ.

Câu hỏi phản biện còn được đặt ra khi phóng viên phát hiện có sự sai lệch hoặc mâu thuẫn về thông tin. Ví dụ:

Hỏi: *Quy định vừa được UBND thành phố ban hành nêu rõ đối tượng thuê chung cư nhà ở xã hội phải có hộ khẩu từ trước năm 2005. Quy định này có mâu thuẫn với các quy định về đối tượng tiếp cận nhà ở xã hội của Chính phủ đã hướng dẫn cho tất cả trường hợp thuê, thuê mua và mua nhà ở xã hội không, thưa bà?* (Nhiều hướng tiếp cận nhà ở xã hội phỏng vấn bà Mai Thị Thùy Linh, Trưởng phòng Quản lí Nhà và thị trường bất động sản - Sở Xây dựng, Báo Đà Nẵng, số 6260 ngày 6-11-2017).

Câu hỏi đặt ra cho bà Mai Thị Thùy Linh giải thích rõ hơn nội dung chương trình “3 có” và sau này là chương trình “Nhà ở xã hội” của thành phố. Để tạo sức thuyết phục hơn, trong phần trả lời, bà Linh cũng đưa

các con số thống kê về số lượng chung cư nhà ở thành phố hiện có và nhu cầu người thuê cao hơn mức đáp ứng thực tế. Sau đó, Trưởng phòng Quản lí Nhà và thị trường bất động sản - Sở Xây dựng mới kết luận là thành phố phải ràng buộc thêm điều kiện có hộ khẩu từ trước năm 2005 để khu biệt nhóm đối tượng ưu tiên đối với người thuê chung cư xã hội thuộc sở hữu Nhà nước. Bà cũng khẳng định, đối với dự án chung cư nhà ở xã hội được đầu tư bằng nguồn vốn ngoài ngân sách thì vẫn áp dụng theo Quy định về Luật nhà ở của Chính phủ. Như vậy qua thông tin nêu trên, tính chất mâu thuẫn được đặt ra trong câu hỏi phản biện đã được lí giải.

Đối với bài phỏng vấn điều tra, khi thực hiện câu hỏi phản biện, phóng viên cần nắm có những chứng cứ sắc bén và có sự kiểm chứng thông tin bằng nhiều nguồn tin đáng tin cậy. Việc tập hợp nhiều bằng chứng, luận cứ nhằm yêu cầu người trả lời phải đưa ra con số, lí lẽ để giải thích, chứng minh, làm rõ vấn đề mà dư luận bức xúc là yếu tố có sức thuyết phục trong câu hỏi phản biện.

Tóm lại, đưa ra câu hỏi phản biện và trả lời được câu hỏi đó đều là bước thử thách đối với cả người hỏi và người trả lời. Phóng viên phải có khả năng lập luận chặt chẽ, tư duy logic thì mới có thể nắm bắt được thông tin từ người trả lời và phản biện lại vấn đề. Đồng thời, người trả lời cũng phải bình tĩnh, tự tin để đối mặt với những câu hỏi không mấy dễ chịu để trả lời trúng vấn đề, lí giải được những điều thắc mắc của phóng viên, làm thỏa mãn nhu cầu thông tin của bạn đọc.

3.3. Một số hạn chế về cách đặt câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng

3.3.1. Câu hỏi chung chung, rập khuôn

Bên cạnh những ưu điểm, câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng còn có những hạn chế nhất định như sử dụng câu hỏi chung chung, rập khuôn, đơn điệu. Những câu hỏi này thường xuất hiện với các cụm từ: “kết quả đạt được”, “khó khăn thách thức”, “kế hoạch trong thời gian tới”,... Ví dụ:

Hỏi: *Với chức năng, nhiệm vụ bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng cho người lao động, xin bà cho biết những kết quả đạt được của Công đoàn trong nhiệm kì qua? (Nỗ lực bảo vệ lợi ích chính đáng, hợp pháp cho người lao động phỏng vấn bà Đinh Thị Thanh Hà, Chủ tịch Công đoàn các khu công nghiệp và chế xuất, Báo Đà Nẵng, số 6277 ngày 23-11-2017);*

Hỏi: *Trong thời gian đến, quận sẽ tập trung vào những nhiệm vụ trong tâm nào để tiếp tục thực hiện tốt chương trình “Thành phố 4 an”? (Chuyển biến tích cực từ “Thành phố 4 an” phỏng vấn ông Nguyễn Văn Tỉnh, Chủ tịch UBND quận Thanh Khê, Báo Đà Nẵng, số 6313 ngày 29-12-2017).*

Với những câu hỏi có tính khuôn mẫu như trên, thông tin thu được thường mang tính khái quát, phổ biến. Đó là những câu hỏi “nằm trong vùng an toàn” có thể đặt ra với nhiều nhóm đối tượng trả lời phỏng vấn và với nhiều dạng đề tài. Do tính chất rập khuôn, chung chung nên thông tin ít mới, ít tính thời sự, không thể hiện được tính “đeo bám” trong kỹ năng hỏi- đáp.

3.3.2. Câu hỏi dài, gộp nhiều ý trong một câu hỏi

Gộp nhiều ý trong một câu hỏi hay còn gọi là câu hỏi “2 trong 1” vẫn xuất hiện nhiều trong một số bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng. Ví dụ:

Hỏi: *Hiện giá cả nhiều mặt hàng thiết thực rục rịch tăng. Nhiều khả năng áp Tết năm nay, giá hàng hóa sẽ bất lợi đối với người tiêu dùng. Vậy đâu là nguyên nhân và ngành Công thương can thiệp như thế nào để bình ổn giá, thưa ông? (Bảo đảm ổn định thị trường Tết 2017 phỏng vấn ông Phan Văn Kha, Giám đốc Sở Công thương Đà Nẵng, Báo Đà Nẵng, số 5967 ngày 9-1-2017).*

Một số bài phỏng vấn sử dụng nhiều ý trong một câu hỏi khiến câu hỏi trở nên dài (từ 80 chữ) gây khó khăn cho việc tiếp nhận thông tin của độc giả. Ví dụ:

Hỏi: *Thế giới và các quốc gia khác hiện cũng có nhiều chỉ số đánh giá, bảng xếp hạng với các tiêu chí khác nhau. Vậy Bộ tiêu chí xây dựng “Thành phố đáng sống” của Đà Nẵng có tham khảo từ các chỉ số đánh giá, bảng xếp hạng của quốc tế không, thưa ông? Nếu có làm thế nào để Bộ tiêu chí vừa tiệm cận với tiêu chuẩn quốc tế, vừa phù hợp với đặc thù riêng của địa phương? (XÂY DỰNG “THÀNH PHỐ ĐÁNG SỐNG”: Vừa là mục tiêu vừa là động lực của Đà Nẵng phỏng vấn ông Đặng Viết Dũng, Trưởng ban Tuyên giáo Thành ủy Đà Nẵng, Báo Đà Nẵng, số 6372 ngày 5-3-2018).*

Hỏi: *Cử tri thành phố rất quan tâm việc lấy phiếu tín nhiệm giữa nhiệm kỳ đối với các chức danh do HĐND thành phố bầu tại kỳ họp thứ 9. Công tác triển khai lấy phiếu tín nhiệm lần này được triển khai như thế nào để bảo đảm công khai, công bằng, dân chủ, khách quan; đảm bảo đánh giá đúng thực chất kết quả thực*

hiện nhiệm vụ của những người đảm nhận các chức danh này? (Bàn giải pháp bút pháp phát triển kinh tế và bảo đảm an sinh xã hội của tác giả Sơn Trung phỏng vấn ông Lê Minh Trung, Phó Chủ tịch HĐND thành phố, Báo Đà Nẵng, số 6652 ngày 10-12-2018).

Những câu hỏi nhiều ý, câu hỏi dài cũng gây sự rườm rà, phức tạp cho người được phỏng vấn, làm giảm tính chất đối thoại của bài phỏng vấn.

3. Kết luận và khuyến nghị

Tác phẩm phỏng vấn được xem như cuộc đấu trí giữa phóng viên với nhân vật đối thoại. Trong tác phẩm phỏng vấn, câu hỏi có vai trò quan trọng, quyết định đến chất lượng thông tin trong câu trả lời. Sử dụng câu hỏi khéo léo, linh hoạt để khai thác được chiều sâu thông tin, đáp ứng nhu cầu bạn đọc là tài năng và nghệ thuật của người phỏng vấn.

Trong 130 tác phẩm phỏng vấn được khảo sát trên Báo Đà Nẵng, các dạng câu hỏi được phóng viên sử dụng một cách linh hoạt và tỏ ra có hiệu quả. Khi cần thu thập được thông tin đa dạng, nhiều chiều từ các tầng lớp nhân dân về những sự kiện, vấn đề thời sự, phóng viên sử dụng dạng câu hỏi “ẩn” (tức nội dung câu hỏi được “ẩn” vào phần tit chính, tit xen và sapo của bài phỏng vấn anket; dạng câu hỏi này chiếm tỉ lệ khá cao với 28,2% năm 2017 và 39% năm 2018). Khi muốn xác định một cách chính xác, ngắn gọn, rõ ràng một thông tin từ người đối thoại, phóng viên sử dụng câu hỏi đóng; khi cần làm rõ nội dung thông tin hoặc quan điểm, ý kiến bình luận từ người trả lời, phóng viên dùng câu hỏi mở; khi muốn khách quan hóa thông tin, kiểm tra thông tin, khẳng định lại vấn đề, phóng viên dùng câu hỏi kiểm tra; khi cần yêu cầu người trả lời phải đưa ra con số, lí lẽ để giải thích, chứng minh, làm rõ vấn đề mà dư luận quan tâm, phóng viên dùng câu hỏi phản biện. Mỗi loại câu hỏi có những ưu thế riêng, khi được kết hợp với nhau đã làm nổi bật chủ đề bài phỏng vấn.

Tuy nhiên, trong các bài phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng vẫn còn xuất hiện nhiều câu hỏi chung chung, khuôn mẫu, đơn điệu khiến thông tin thu được ít tính mới và gây khó khăn cho việc tiếp nhận thông tin của bạn đọc. Để nâng cao hiệu quả sử dụng câu hỏi trong tác phẩm phỏng vấn trên Báo Đà Nẵng, chúng tôi đưa ra một số gợi ý sau:

Một là, phóng viên cần rèn luyện kỹ năng đặt câu hỏi trong sáng tạo tác phẩm phỏng vấn. Kỹ năng này cần sự phối hợp với các kỹ năng tìm kiếm đề tài, lựa chọn đối tượng phỏng vấn. Khi có được góc tiếp cận độc đáo, mới, lạ, phóng viên lên danh sách các câu hỏi và khả năng đặt câu hỏi nảy sinh ngay trong cuộc phỏng vấn. Câu hỏi sắc bén sẽ cho câu trả lời có hàm lượng thông tin cao, tạo ra bài phỏng vấn “độc quyền”, đồng thời cũng thể hiện trình độ chuyên môn, bản lĩnh của phóng viên.

Hai là, tòa soạn cần bổ sung và duy trì các dạng bài phỏng vấn. Cần bổ sung dạng bài phỏng vấn điều tra và phỏng vấn chân dung (trong 130 bài được khảo sát, còn vắng bóng hai dạng bài này) - hai dạng bài có sự xuất hiện nhiều nhất các câu hỏi kiểm tra, câu hỏi phân biện. Bài phỏng vấn chân dung có thể đăng trên ấn phẩm *Đà Nẵng cuối tuần*. Duy trì các dạng bài phỏng vấn khác bằng cách lập một chuyên mục riêng và có sự đầu tư kỹ lưỡng. Việc tập hợp các bài phỏng vấn đã được đăng tải trên Báo Đà Nẵng (trong một khoảng thời gian) thành tập tài liệu cũng nên được khuyến khích thực hiện.

Ba là, tòa soạn cần chú trọng công tác đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ cho phóng viên về thể loại phỏng vấn. Muốn thực hiện được một tác phẩm phỏng vấn có chất lượng, phóng viên cần nắm vững kiến thức nền tảng về đặc trưng, phương pháp thực hiện và tiêu chí một bài phỏng vấn chất lượng... Do vậy, các cơ quan báo chí nên kết hợp với các cơ sở đào tạo báo chí để tổ chức các lớp đào tạo ngắn hạn cho đội ngũ phóng viên cập nhật kiến thức thể loại phỏng vấn, kỹ thuật đặt câu hỏi tạo tâm thế tốt nhất cho phóng viên trong quá trình thực hiện cuộc phỏng vấn.

Lời cảm ơn

Nghiên cứu này được tài trợ bởi Quỹ Phát triển Khoa học và Công nghệ Trường Đại học Sư phạm - Đại học Đà Nẵng trong đề tài mã số T2019-TN-08.

Tài liệu tham khảo

- Bộ Thông tin và truyền thông. (2008). *Quyết định 49/2008/QĐ-BTTTT quy chế phát ngôn và cung cấp thông tin cho báo chí của Bộ Thông tin và Truyền thông*. <https://vanbanphapluat.co/quyet-dinh-49-2008-qd-btttt-quy-che-phat-ngon-va-cung-cap-thong-tin-cho-bao-chi-cua-bo-thong-tin-va-truyen-thong>
- Đình, V. H. (2011). *Các thể loại báo chí thông tấn*. Giáo dục Việt Nam.
- Hữu, T. (1997). *Công việc của người viết báo*. Giáo dục.
- Lê, N. H. (2019, May 28). *Các lý thuyết truyền thông về dư luận xã hội và vận dụng trong nghiên cứu dư luận xã hội vùng dân tộc thiểu số*. Trang Thông Tin Điện Tử Lý Luận Chính Trị. <http://lyluanchinhtri.vn/home/index.php/nguyen-cuu-ly-luan/item/2822-cac-ly-thuyet-truyen-thong-ve-du-luan-xa-hoi-va-van-dung-trong-nghien-cuu-du-luan-xa-hoi-vung-dan-toc-thieu-so.html>
- Lê, T. N. (2015). *Giáo trình phỏng vấn báo chí*. Thông tấn.
- Lợi, N. T. (2016). *Để báo chí làm chủ thông tin trong “không gian Internet”*. Tạp chí Người làm báo điện tử. <http://nguoilambao.vn/de-bao-chi-lam-chu-thong-tin-trong-khong-gian-internet-n2278.html>
- Nguyễn, T. T. (2011). *Giáo trình tác phẩm báo chí*. Giáo dục.

QUESTIONS IN THE INTERVIEW WORK IN DA NANG NEWSPAPER

Abstract: An interview article is a dialogue between the journalist and the interviewee about a current affair or a person of public interest through a set of questions and answers. Based on the language in question and the information in the question, it can be divided into basic forms: closed questions, open questions, check questions, and critical questions. When researching the newspaper interview work published in Da Nang Newspaper in 2017 & 2018, we found that open and test questions appeared with high frequency and high level; while closed and critical questions appeared less. Some questions were stereotypical and lengthy. The article also gives some suggestions for improving the quality of interview article in order to attract the attention of readers.

Key words: an interview article; closed questions; open questions; check questions; critical questions; Da Nang Newspaper.